

Osaamisen pyramidi opiskelijan henkilökohtaisen opintopolun toteutumisen tukena ammatillisessa opettajankoulutuksessa

Happo Iris, Karjalainen Asko, Perunka Sirpa

15.6.2018 ::

Osaamisperusteisessa koulutuksessa tavoitteena on saada jokaisen opiskelijan osaaminen näkyväksi ja todennetuksi. Olennaista on, että opiskelija itse tunnistaa, hankkii ja osoittaa osaamisensa hänelle sopivalla tavalla. Osaamisen hankkimisen suunnittelu on opiskelijalle luontevaa, mutta vapaus osoittaa osaaminen haluamallaan tavalla koetaan opintojen alussa haasteelliseksi. Tämä artikkeli tarkastelee opiskelijan itsearviointin ja osaamisen osoittamisen tueksi suunniteltua osaamisen pyramidia Oulun Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa.

Osaamisen osoittaminen opiskelijan haasteena

Osaamisperusteinen koulutus edellyttää opiskelijalta itsearviointi- ja reflektointitaitoja ja vastuunottoa oman osaamisen tunnistamisesta, hankkimisesta ja osoittamisesta. Samalla se edellyttää opettajalta taitoa osallistaa opiskelija oman opintopolkunsa suunnitteluun ja toteutukseen (kuva 1). Henkilökohtaisen opintopolun laatimisen haasteena voi olla opiskelijan epävarmuus oman osaamisensa tunnistamisessa. Opettajalta vastaavasti vaaditaan taitoa ja rohkeutta tunnistaa ja tunnustaa opiskelijan aiemmin hankittu osaaminen. Opiskelijan osallistaminen omien opintojensa suunnitteluun ja toimeenpanoon vaatii opettajalta myös taitoa ottaa ohjauksessa huomioon opiskelijan valmius itseohjautuvuuteen. [\[1\]](#)

KUVA 1. Opettajaopiskelijät suunnittelemassa henkilökohtaista opintopolkuaan (kuvaaja: Iris Happo)

Oulun ammatillisessa opettajankoulutuksessa opiskelijan kanssa yhdessä sovitaan niistä teoista, joiden avulla hän hankkii ja osoittaa osaamisensa. Opiskelijalla on vastuu ja vapaus suunnitella ja toteuttaa oma opintopolkunsa hänelle sopivalla tavalla. ^[21] (Ks. myös ^[31].) Osaamisen hankkiminen on yleensä opiskelijalle selvää, mutta vastuunotto osaamisen osoittamisen suunnittelusta ja toteuttamisesta koetaan haasteelliseksi. Usein opiskelijoilla on kokemusta vain sellaisesta koulutuksesta, jossa opintojen suoritustavat ovat olleet valmiiksi määriteltyjä.

Myös ammatillisessa opettajankoulutuksessa moni opettajaopiskelija on kertonut olevansa ensimmäistä kertaa mukana sellaisessa osaamisperusteisessa toteutuksessa, jossa hänellä on vapaus suunnitella ja toteuttaa oma opintopolkunsa. Uusi tilanne herättää monenlaisia kysymyksiä opintojen toteutuksesta ja erityisesti siitä, miten osaamistavoitteessa kuvattu osaaminen on mahdollista osoittaa. Hapon ja Perungan ^[4] meneillään oleva tutkimus tarkastelee opettajaopiskelijoiden käsityksiä osaamisperusteisuudesta. Alustavien tutkimustulosten mukaan opettajaopiskelijat kokivat, että osaamisperusteisessa koulutuksessa haasteellista on oman osaamisen näkyväksi tekeminen.

"Tämä oli minulle se ehkä suurin ongelma, että millä tavalla sitä osaamista pystytään näyttämään, niinkö semmoinen konkreettinen esimerkki vaikka... että tämä oli ehkä se itellä se suurin kompastuskivi siinä alussa." - Mies, opettajana työskentelevä

"Esimerkiksi että mitä on verkosto-osaaminen, no mitä se tarkoittaa ja miten mä näytän sen niinku..." - Nainen, opettajana työskentelevä

"Että millä tavalla minä pystyn osaamisen osoittamisen tekemään. Se oli varmaan se minun kohdalla se eniten mietityttävä asia." - Mies, opettajana työskentelevä

Osaamisen pyramidi opiskelijan osaamisen osoittamisen tukena

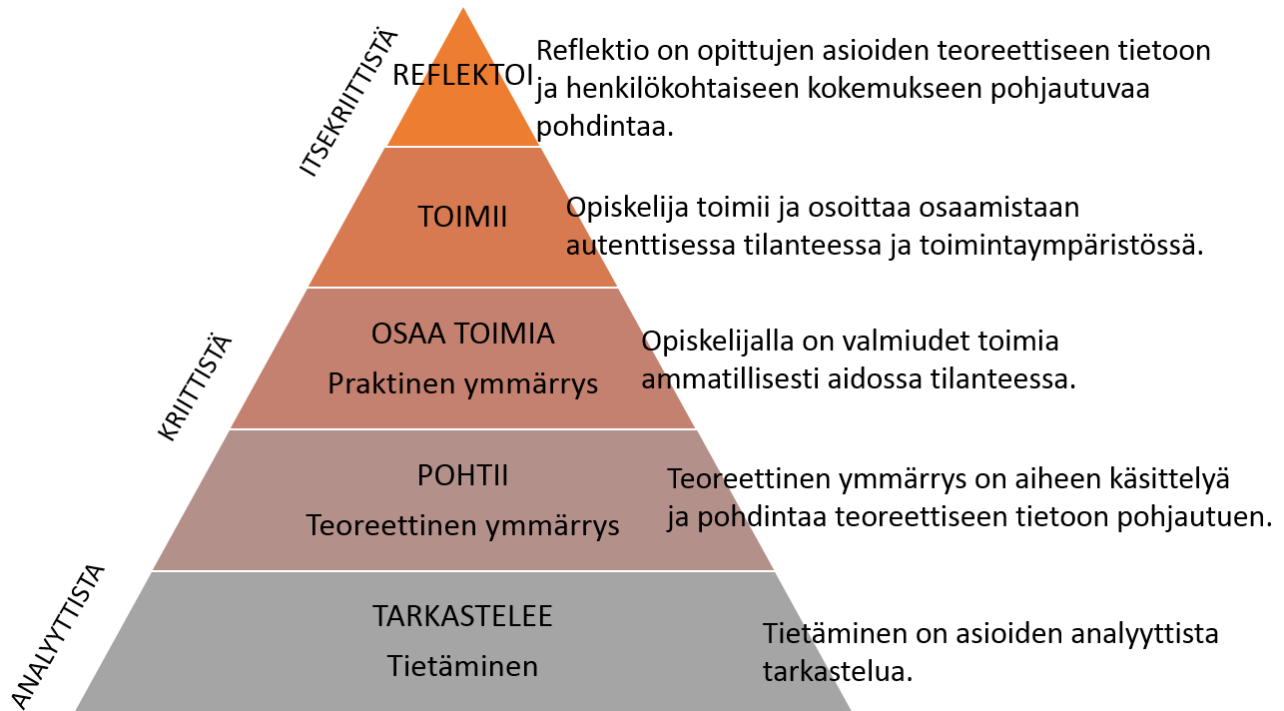
Oulun ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajankoulutuksen osaamisperusteista opetussuunnitelmaa on laadittu yhteisöllisesti työryhmässä, joka on avoin koko opettajakorkeakoulun henkilöstölle. Kehittämistyössä on mukana myös ammatillisen toisen asteen ja ammattikorkeakoulun opettajia sekä opettajankoulutuksen opiskelijoita. Opetussuunnitelma on muotoutunut asiakirjaksi, jossa määritellään vaadittava osaaminen osaamistavoitteina, eli millaisia tietoja, taitoja, eettisiä valmiuksia ja asenteita opiskelijoiden odotetaan hankkivan, saavuttavan ja osoittavan opintojen aikana (ks. ^[51] ^[61]). Osaamistavoitteita määrittelevät arviointikriteerit kuvaavat edellytykset riittävälle ja hyväksytylle osaamiselle ja myös osoittamiselle. Reunaehdot osaamisen hankkimiseen tai osoittamiseen tai opintojen suorittamiseen ei opetussuunnitelmaan ole kirjattu. ^[21]

Ammatillisen opettajankoulutuksen osaamistavoitteet kuvaavat tavoiteltavan osaamisen. Ne ilmaisevat ainoastaan sellaista osaamista, joka on opiskeluun liittyvissä olosuhteissa ja konteksteissa mahdollista hankkia, osoittaa ja arvioida. Osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien tulee olla niin selkeitä ja ymmärrettäviä, että opettajaopiskelija pystyy itse arvioimaan omaa osaamistaan niihin peilaten. Siten hän voi tunnistaa oman osaamisensa, hankkia puuttuvan osaamisen ja suunnitella ja toteuttaa osaamisen osoittamisen. Osaamistavoitteen muoto ja sisältö puolestaan antavat viitteitä siitä, miten ja millaisissa tilanteissa ja konteksteissa osaaminen on mahdollista osoittaa.

Opettajaopiskelijoiden henkilökohtaisen opintopolun suunnittelu ja osaamisen osoittaminen pohjautuvat opettajankoulutuksen osaamistavoitteisiin ja arviointikriteereihin. Osaamistavoitteet kuvaavat, mitä opiskelijan tulee esimerkiksi tietää, ymmärtää tai osata opintojen päättyessä. Arviointikriteerit vastaavasti konkretisoivat osaamistavoitteita. Koska opiskelijat ovat kokeneet osaamisen osoittamisen haasteelliseksi, olemme laatineet sitä ohjaamaan ja tukemaan *osaamisen pyramidin* (kuvio 1). Se konkretisoi opiskelijalle, mitä osaamistavoitteissa kuvattu osaaminen konkreettisesti tarkoittaa hänen omana toimintanaan. Osaamistavoitteiden verbit, teonsanat, muodostuvat tietämisestä, ymmärtämisestä, osaamisesta, tekemisestä ja reflektoinnista eri muodoissaan. Osaamisen pyramidissa olemme määritelleet ja täsmentäneet näitä osaamisen kuvauksia siten, että ne ohjaavat opiskelijaa oman osaamisensa näkyväksi tekemisessä. Tämä osaamisen pyramidi on luotu opettajankoulutuksen opetussuunnitelmaan soveltuvaksi, ja sen laatimista on ohjannut yhteinen opetussuunnitelman kehittämistyö. Sitä voi kuitenkin soveltaa myös muihin osaamisperusteisiin koulutuksiin.

Osaamisen pyramidi havainnollistaa opettajaopintoihin liittyvää osaamista. Opiskelija voi opintojensa aikana hyödyntää osaamisen pyramidia oman osaamisensa tunnistamiseen ja kehittämiseen. Sen tarkoitus ei ole kuvata osaamisen rakentumista tietyssä järjestyksessä tapahtuvana prosessina, koska osaaminen kehittyy

yksilöllisesti. Opettajana toiminut opettajaopiskelija voi esimerkiksi toimia opetus- ja ohjaustilanteessa tarkoituksenmukaisesti ja osaamistavoitteiden mukaan, mutta hän ei osaa vielä käsitteellistää eikä perustella pedagogisesti omaa toimintaansa tai opetus- ja ohjaustilanteen aikana ilmenneitä asioita ja ilmiöitä. Toinen opettajaopiskelija vastaavasti voi osata tarkastella ilmiötä monipuolisesti, mutta ei vielä osaa toimia autenttisisessa opetus- ja ohjaustilanteessa. Oppimisprosessi on aina yksilöllinen, ja osaamisen rakentuu jokaisella eri tavoin. Opettajan ammatillinen kehittyminen edellyttää kuitenkin jokaiselta opiskelijalta kaikkien osaamisen tasojen saavuttamista opettajaopintojen aikana.

KUVIO 1. Osaamisen pyramidi Oulun ammatillisessa opettajankoulutuksessa

Seuraavaksi kuvaamme esimerkkien avulla, miten osaamisen pyramidi havainnollistaa ja konkretisoi osaamistavoitteisiin liittyvää osaamisen vaatimusta ja sen näkyväksi tekemistä.

Osaamistavoite: Tiedät yrittäjyyskasvatuksen peruskäsitteet ja merkityksen opettajan työssä.

Osaamistavoitteissa kuvattu **tietäminen** edellyttää opiskelijalta oppimisen kohteena olevien asioiden ja ilmiöiden analyttistä tarkastelua. Se edellyttää opiskelijalta aiheeseen perehtymistä, havaintojen tekemistä ja johtopäätösten muodostamista.

Osaamistavoite: Ymmärrät opettajan toimintaa ohjaavat eettiset periaatteet.

Tietämiseen läheisesti liittyvä **ymmärtäminen** voi olla teoreettista tai praktista. Opettajaopintojen osaamistavoitteissa kuvattu ymmärtäminen tarkoittaa asioiden ja ilmiöiden teoreettista ymmärtämistä. Tämä vaatii opiskelijalta aiheen teoreettista pohdintaa ja asioiden ja ilmiöiden yhdistelemistä monipuolisesti. Pohdinnan ei kuitenkaan tarvitse vielä välttämättä olla omiin kokemuksiin pohjautuvaa.

Osaamistavoite: Osaat soveltaa opettajan työssä kansainvälisyys- ja monikulttuurisuusosaamistasi.

Praktinen ymmärrys on kuvattu osaamistavoitteissa verbillä **osaa toimia**. Tämä valinta osaamisen kuvaamiseen tehtiin, koska osa opettajaopinnoissa vaadittavasta osaamisesta on sellaista, jonka hankkiminen ja osoittaminen opettajaopintojen aikana voi olla opiskelijalle mahdotonta autenttisessa toimintaympäristössä. Tällaista osaamista liittyy esimerkiksi kansainvälisyysosaamiseen ja erityispedagogiseen osaamiseen liittyvissä osaamistavoitteissa. Opiskelijan osaamisena tämä tarkoittaa sitä, että hän hankkii opintojen aikana **valmiudet** toimia ammatillisesti aidossa tilanteessa. Opiskelija perehtyy aiheeseen teorian pohjalta. Hän osoittaa osaamisensa pohtimalla omakohtaisesti, miten hän toimisi vaadittavassa tilanteessa opettajana. Hänellä on valmiudet toimia ammatillisesti aidossa tilanteessa, mutta osaamisen osoittamisessa ei vaadita autenttista toimintaympäristöä. Opiskelija voi sanallistaa osaamisensa.

Osaamistavoite: Ohjaat arvioinnin ja palautteen avulla opiskelijoiden oppimista, osaamista ja ammatillista kasvua.

Autenttisissa toimintaympäristöissä ja aidoissa tilanteissa osoitettavat osaamistavoitteet kuvaavat **tekemistä ja toimintaa**. Opiskelijan tulee esimerkiksi suunnitella, opettaa, ohjata ja arvioida. Nämä osaamisvaatimukset opiskelijan tulee osoittaa toimimalla autenttisessa toimintaympäristössä.

Osaamistavoite: Reflektoit omaa suunnittelu-, toteutus- ja arviointiosaamistasi koko opettajaopintojen ajan.

Ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelmassa yhtenä osaamistavoitteena on oman osaamisen **reflektointi**. Opetussuunnitelma perustuu näkemykselle, että opettajaopiskelijoiden tietämisen, ymmärtämisen ja toimimisen reflektointi ovat opettajana kehittymisen edellytys, ja sen vuoksi reflektio on olennainen osa opettajankoulutusta. Opettajaopinnoissa reflektoidaan koko opintojen ajan. Reflektio ja käytännön kokemus ovat opettajankoulutuksen keskeisiä elementtejä, joita molempia tarvitaan asiantuntijuuden kehittymiseen. Reflektio ilman käytännön kokemusta jää puutteelliseksi, mutta toisaalta myöskään käytännön kokemus sellaisenaan ei vielä tee ketään hyväksi opettajaksi [7] [8]. Opettajan osaamisen kehittyminen vaatii teoreettisen osaamisen lisäksi myös konkreettista opetus- ja ohjauskokemusta. Lisäksi se edellyttää oman ajattelun ja toiminnan tiedostamista edistävää reflektiota koko opettajaopintojen ja työuran ajan (ks. [8] [9]).

Osaamisen pyramidin tarkoituksena on ohjata opiskelijaa havaitsemaan, mitä ja millaista osaamista häneltä kunkin osaamistavoitteen kohdalla edellytetään. Osaamisperusteinen toteutus ja henkilökohtainen opintosuunnitelma antavat hänelle kuitenkin vapauden valita ne keinot, miten hän näissä puitteissa tekee osaamisensa näkyväksi: kirjallisesti, suullisesti, videoimalla omaa toimintaansa, omassa opintoryhmässä, tekemällä oman osaamisensa näkyväksi aidossa tilanteessa tai muulla valitsemallaan tavalla

Yhteenveto

Osaamisperusteisen opetussuunnitelman toteutuminen edellyttää ohjausta ja erilaisia opiskelijoiden itseohjautuvuutta tukevia malleja. Ammatillisessa opettajankoulutuksessa osaamisen tavoitteet ovat monimuotoisia ja ne kattavat laaja-alaisen pedagogisen osaamisen. Osaamistavoitteista edellyttää opiskelijalta tietämistä tai ymmärtämistä, osa puolestaan toimimista tai reflektiivistä pohdintaa. Osaamista on teoreettisesti luokiteltu monin eri tavoin vuosien varrella. Esimerkiksi Benjamin Bloomin johdolla on jo 1950-luvulla kehitetty taksonomia, joka jäsentää, millaiseen tiedon omaksumisen tasoon pyritään. Tästä taksonomiasta on myöhemmin johdettu myös uudenlaisia osaamisen tason luokituksia. (Ks. [10]) Opettajankoulutukseen sellaisenaan soveltuvaa osaamisen luokittelua ei kuitenkaan ole käytettävissä. Tämän

vuoksi kehitimme opiskelijoiden osaamisen itsearvioinnin tueksi osaamista konkretisoivan pyramidin, joka kuvaa vaadittavan osaamisen lisäksi myös sen, miten osaaminen voidaan tehdä näkyväksi. Tässä artikkelissa kuvattu osaamisen pyramidi on tehty opiskelijoiden lisäksi myös opettajien tueksi. Se ohjaa opettajia heidän tunnistaessaan ja arvioidessaan opiskelijoiden osaamista.

Lähteet

1. [Happo, I. & Perunka, S. 2016. Miten sinä haluaisit osaamisesi osoittaa? Henkilökohtaistetun opintopolun toteutuminen Ammatillisien opettajakorkeakoulun opetusharjoittelussa Oulun ammattikorkeakoulussa. Ammatikkasvatuksen aikakauskirja 18 \(2\), 54–72.](#)
2. [Perunka, S. & Happo, I. 2018. Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 1. Hakupäivä 28.3.2018. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201801101177>](#)
3. [Haltia, P. & Jaakola, R. 2009. Tunnetta ja osaamisen tunnustamista. Teoksessa P. Haltia & R. Jaakkola \(toim.\) Osaaminen esiin. Näkökulmia tunnustamiseen ja tunnustamiseen. Haaga-Helien julkaisusarja. Puheenvuoroja 5, 5–13. Hakupäivä 2.5.2018. <http://www.haaga-helia.fi/sites/default/files/Kuvat-ja-liitteet/Palvelut...>](#)
4. [Happo, I. & Perunka, S. 2018. Opiskelijoiden käsityksiä osaamisperusteisuudesta ja sen toteutumisesta omassa opettajaopinnoissaan. Haastatteluaineisto. Julkaisematon.](#)
5. [Annala, J. 2011. Opetussuunnitelmat osaamisen ja asiantuntijaksi kasvun kehyksenä. Hämeen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, työkokous 23.3.2011. Hakupäivä 2.4.2018. <http://www.campusconexus.fi/Portals/conexus/dokumentit...>](#)
6. [Mäkinen, M. & Annala, J. 2010. Osaamisperustaisen opetussuunnitelman monet merkitykset korkeakoulutuksessa. Kasvatus ja aika 4. Hakupäivä 2.4.2018. <http://elektra.helsinki.fi/oa/1797-2299/4/4/osaamisp.pdf>](#)
7. [Darling-Hammond, L. & Bransford, K. 2005. The design of teacher education programs. Teoksessa L. Darling-Hammond & J. Bransford \(toim.\) In collaboration with P. LePage, K. Hammerness, H. Duffy. Preparing teachers for a changing world: what learn and be able to do. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 390–441.](#)
8. [Leijen, Ä., Allas, R., Toom, A., Husu, J., Mena Marcos, J.-J., Meijer, P., Knezic, D., Pedaste, M. & Krull, E. 2014. Guided reflection for supporting the development of student teachers' practical knowledge. Procedia - Social and Behavioral Sciences 112, 314–322.](#)
9. [Lauriala, A. 2013. Changes in research paradigms and their impact on teachers and teacher education: A Finnish case. Teoksessa C. J. Craig, P. C. Meijer, & J. Broeckmans \(toim.\) From teacher thinking to teachers and teaching: the evolution of a research Community. Emerald, 569–595.](#)
10. [Anderson, L.W. & Krathwohl, D.R. 2001. A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Longman.](#)

Metatiedot

Nimeke: Osaamisen pyramidi opiskelijan henkilökohtaisen opintopolun toteutumisen tukena ammatillisessa opettajankoulutuksessa

Tekijä: Happo Iris; Karjalainen Asko; Perunka Sirpa

Aihe, asiasanat: ammatilliset opettajakorkeakoulut, arviointi, HOPS, itsearviointi, osaaminen, osaamisperusteisuus

Tiivistelmä: Osaamisperusteisessa koulutuksessa tavoitteena on saada jokaisen opiskelijan osaaminen näkyväksi ja todennetuksi. Olennaista on, että opiskelija itse tunnistaa, hankkii ja osoittaa osaamisensa hänelle sopivalla tavalla. Osaamisen hankkimisen suunnittelu on opiskelijalle luontevaa, mutta vapaus osoittaa osaaminen haluamallaan tavalla koetaan opintojen alussa haasteelliseksi.

Tämä artikkeli tarkastelee opiskelijan itsearvioinnin ja osaamisen osoittamisen tueksi suunniteltua osaamisen pyramidia Oulun Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa. Osaamisen pyramidi konkretisoi opetussuunnitelmassa olevia osaamisen kuvauksia siten, että ne ohjaavat opiskelijaa osaamisen hankkimisessa ja oman osaamisensa näkyväksi tekemisessä. Artikkelissa kuvattu osaamisen pyramidi on luotu ammatillisen opettajankoulutuksen opetussuunnitelmaan soveltuvaksi, ja sen laatimista on ohjannut yhteinen opetussuunnitelman kehittämistyö. Sitä voi kuitenkin soveltaa opetussuunnitelmatyöhön ja opiskelijan ohjaukseen myös muissa osaamisperusteisissa koulutuksissa. Osaamisen pyramidi havainnollistaa opiskelijalle

opintoihin liittyvää osaamista, ja hän voi opintojensa aikana hyödyntää sitä oman osaamisensa tunnistamiseen, kehittämiseen ja näkyväksi tekemiseen.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2018-06-15

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2018060525272>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Happo, I., Karjalainen, A. & Perunka, S. 2018. Osaamisen pyramidi opiskelijan henkilökohtaisen opintopolun toteutumisen tukena ammatillisessa opettajankoulutuksessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 38. Hakupäivä xx.xx.2018. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2018060525272>.